

Analiza uspješnosti programa samozapošljavanja hrvatskog zavoda za zapošljavanje na području Osječko-baranjske županije

Uvod

Tijekom 1999. godine Hrvatski zavod za zapošljavanje (u daljnjem tekstu HZZ) pokrenuo je program samozapošljavanja (u daljnjem tekstu Program) na cijelom državnom teritoriju. Nezaposlenima je pružena prilika pokrenuti samostalni posao i tako trajno riješiti problem osobne i obiteljske egzistencije. Kako je samostalno vođenje posla složenije i rizičnije od rada za druge, HZZ je zainteresiranim kandidatima omogućio izobrazbu iz područja poslovnog planiranja te suradnju konzultanata po povoljnim uvjetima. Program se odvijao prema sljedećem rasporedu:

1. Prijavljivanje u program i pohađanje info-seminara. Ovaj seminar na području Osječko-baranjske županije održali su djelatnici HZZ, a zainteresiranim je pružio osnovne informacije o programu temeljem kojih su mogli odlučiti žele li nastaviti sudjelovati.
2. Razgovor sa psihologom. Cilj ovog razgovora bio je utvrđivanje podesnosti kandidata za vođenje samostalnog posla i ukazivanje na moguće slabosti kandidata.
3. Seminar "Poslovno planiranje" je za Osječko-baranjsku županiju organizirao Centar za poduzetništvo u Osijeku. Seminari su održani za grupe od 20 kandidata u Osijeku, Đakovu i Našicama. Gradivo koje su kandidati slušali odnosilo se na značaj i tehnike poslovnog planiranja. Nakon završenog seminara kandidati su bili osposobljeni napisati jednostavan poslovni plan.
4. Angažiranje konzultanta, izrada i predaja poslovnog plana. Kandidati su mogli odabrati konzultanta s popisa Hrvatske mreže konzultanata i tako privesti kraju proces prijave.

Tijekom 2000. godine program pokazuje prve rezultate, brojni kandidati pokrenuli su posao. Početkom 2001. godine moguća je i prva analiza uspješnosti. HZZ u suradnji s Poljoprivrednim fakultetom u Osijeku dogovara analizu uspješnosti na području Osječko-baranjske županije, koja je u biti pilot

istraživanje i priprema analize na nacionalnoj razini, a trebala bi poslužiti i kao podloga za pripremu novog ciklusa programa na područjima od posebne državne skrbi.

Metodologija istraživanja

Ocjena uspješnosti Programa temelji se na tri odvojena anketna istraživanja i ekspertnoj procjeni istraživača. Sprovedena su sljedeća anketna istraživanja:

1. kandidati kojima je odobren kredit - 36 od 37 (1 nedostupan)
2. kandidati koji su pohađali seminar poslovno planiranje - 125 od 230
3. nezaposleni koji se nisu uključili u program - 604 od 33052 registriranih.

Baza podataka formirana je u Excel-u 8, a analiziranje podataka uz pomoć SPSS for Windows 9.0. U analizi podataka rabljene procedure su ANOVA i koeficijenti korelacije. Osnovni problem u ispitivanju statističke značajnosti razlika između različitih podskupova u istraživanom uzorku je mali broj realiziranih kredita u Osječko-baranjskoj županiji. Na heterogenom uzorku od 30 ispitanika ne možemo točno utvrditi jesu li razlike značajne ili nisu. Ili u pojedinim podskupovima imamo premali broj opažanja ili su standardne devijacije u podskupovima prevelike. Donositi generalizirajuće zaključke za program na razini Hrvatske temeljem ovog uzorka definitivno bi bilo neutemeljeno.

Analiza uspješnosti kandidata koji su realizirali kredit

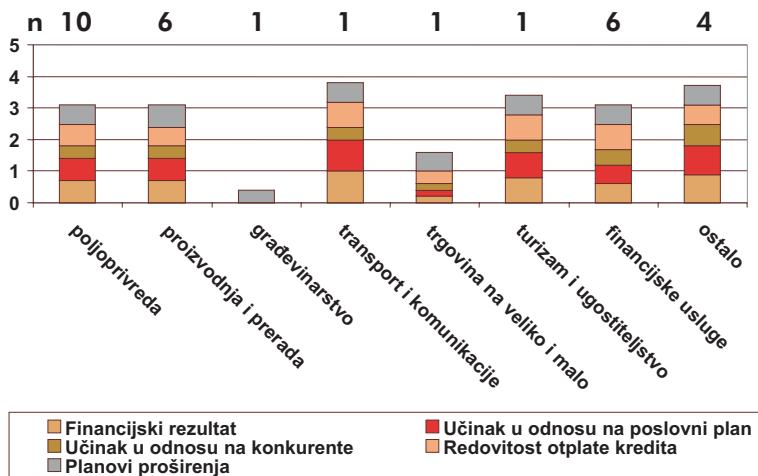
Najviše kredita odobreno je za poljoprivredne djelatnosti, a poduzetnici iz tog područja postižu dobru ocjenu. Dobar učinak ostvaruju i poduzetnici u proizvodnji i preradi, te financijskim i drugim poslovnim uslugama. Poteškoće u poslu očito imaju poduzetnici u trgovini i građevinarstvu što se vidi iz sintetičke ocjene uspješnosti koja je izračunata temeljem više parametara (podrobniji prikaz dat je u grafu 1).

U svrhu ispitivanja utjeca socioekonomskih obilježja na poslovni uspjeh, analizirani su utjecaj izobrazbe, spola, dobi i motiva za pokretanje samostalnog pothvata.

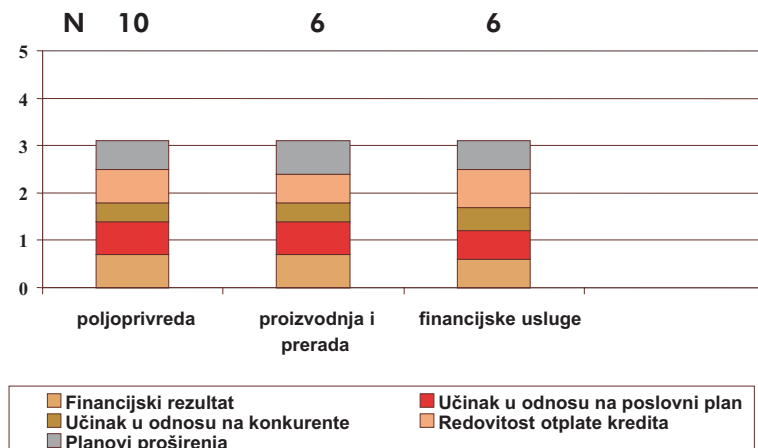
Kako za spol i dob nisu utvrđene značajne razlike ti rezultati nisu niti prikazani, dok je uspjeh poslovanja prema izobrazbi kandidata prikazan grafom 2.

S obzirom da su sudionici u ovom programu svoj posao pokrenuli na inicijativu i uz potporu HZZ, motivi za uključivanje su različiti. Za većinu sudionika nepostojanje druge mogućnosti prvi je i jedini razlog. Dakle, većina ispitanika su

Graf 1. Ocjena uspješnosti prema djelatnostima (N=30)

Graf 2. Ocjena uspješnosti prema izobrazbi (N=30)

situacijski poduzetnici koji postižu dobre rezultate u poslovanju, ali imaju i problema u poslovanju. Većina kandidata navodi kao najveću poteškoću nedostatak novaca, za 19 kandidata to su obrtna sredstva, za 5 kandidata nedostatak dodatnog kredita; dok 6 kandidata izjavljuje kako kod pokretanja posla nije bilo poteškoća. U trenutku kada bude raspoloživ veći broj upitnika, bilo bi veoma zanimljivo utvrditi profil i djelatnost ove grupe poduzetnika. Kako je riječ o kandidatima koji su pohađali seminar poslovno planiranje i imali poslovnog konzultanta, a pothvat uglavnom financiraju poslovnim kreditom, ovakav rezultat ne može se zanemariti. Umanjivanje iznosa kredita od strane poslovne banke, i to u pravilu kod obrtnih sredstava, ozbiljan je problem. Naime, čak dva kandidata nisu realizirala odobreni kredit, jer odobreni iznosi ne bi omogućili zadovoljavajući financijski učinak i otplatu kredita. Zanimljivo je i to da u 3 slučaja poduzetnici kao poteškoću navode pronalaženje odgovarajuće radne snage.

Analiza kandidata koji su pohađali seminar "Poslovno planiranje", a nisu predali zahtjev za kredit

Od ukupno 230 kandidata koji su odslušali seminar poslovno planiranje, u ovaj dio istraživanja uključeno je njih 125. U ovu grupu djelomično pripadaju i svi kandidati kojima je kredit odobren, no njihovi odgovori nisu uključeni u ovom poglavlju.

Iako su varijacije u grupi velike, pripadnici ove grupe nezaposleni su u prosjeku 4 godine i 4 mjeseca. Zanimljivo je da je prosjek u uzorku nezaposlenih iz tog razdoblja duži za 1 godinu. Ovo upućuje na činjenicu da spremnost za pokretanje samostalnog posla ne mora rasti s dužinom nezaposlenosti. Isto tako, nesporan je i transfer poduzetničkih znanja koji je HZZ učinio prema kandidatima uključenima u program. No mnogi kandidati su pokretanje poslovanja uglavnom odgodili iz raznih razloga na neodređeno vrijeme.

Analiza razloga za neuključivanje u program samozapošljavanje

U istraživanje su bila uključena 604 ispitanika, od ukupno 33052 registriranih kao nezaposleni u Osječko-baranjskoj županiji. Glavni rezultati su:

- Ispitanici su nezaposleni u prosjeku više od 5 godina. Zanimljivo je da su evidentirani slučajevi nezaposlenosti duži od 20 godina.
- U pravilu nezaposleni žele biti zaposlenici, a poduzetnički pothvat spremni su započeti u krajnjoj nuždi.

- Kao razlog za neuključivanje u program, 56,3% ispitanika navodi da nisu bili upućeni u postojanje programa.
- Velika većina ispitanika nema poduzetničkih iskustava (78,5%) niti su uzimali kredite za poslovne svrhe (85,4%).
- Iz distribucije odgovora na pitanje o rizičnosti kredita od 100.000,00 kn vidljivo je kako 70% ispitanika takav kredit smatra veoma rizičnim, gotovo 17% ispitanika takav kredit smatra umjereno rizičnim, a 4% neutralnim u pitanju rizika.
- Ispitanici u ispitivanom uzorku povremeno preuzimaju honorarne poslove (29,3%) u području sive ekonomije. Legalizacija postojećih poslova vjerojatno predstavlja posebnu nišu i o njoj bi trebalo voditi računa u novim programima.

Zaključak

1. Najviše kredita odobreno je za poljoprivredu (15) te proizvodnju i preradu (8).
2. U programu prevladavaju poduzetnici s tehničkom izobrazbom (22).
3. Dominantni motiv za uključivanje u program je nepostojanje drugih mogućnosti (23) i želja za samostalnim odlučivanjem o svom poslu (10). Svi ostali motivi evidentirani su u manjem broju slučajeva.
4. Poduzetnici kao glavne probleme u početku poslovanja navode nedostatak obrtnih sredstava jer su isplaćeni krediti bili manji od iznosa predviđenih poslovnim planom. Kako je riječ o poduzetnicima koji su tek započeli posao temeljen uglavnom na kreditu, njihovo je poslovanje dodatno opterećeno otplatom dospjelog kredita. Nemogućnost novog zaduživanja uvjetovana je postojanjem hipoteke na vlasništvu njihovih nekretnina, ali i nedovoljnom likvidnošću u poslovanju. Proizlazi da se pri odobravanju kredita treba pridržavati traženih iznosa temeljenih na poslovnom planu i procjeni ovlaštenih konzultanata.
5. Dužina nezaposlenosti nije determinanta spremnosti za uključivanje u ovaj ili slične programe.
6. Glavni nalazi za podskup nezaposlenih koji se nisu prijavili u program su sljedeći: ispitanici su nezaposleni u prosijeku više od 5 godina (evidentirani su slučajevi sa nezaposlenošću dužom od 20 godina). U pravilu nezaposleni preferiraju status zaposlenika u odnosu na poduzetnički pothvat, a isti su spremni započeti u krajnjoj nuždi. Kao razlog za neuključivanje u program, 56,3% ispitanika navodi da nisu bili upućeni u postojanje programa. Većina ispitanika nema poduzetničkih iskustava (78,5%) niti su uzimali kredite za poslovne svrhe (85,4%). Iz distribucije odgovora na pitanje o rizičnosti

kredita od 100.000,00 kn, vidljivo je kako se mnogi neće lako odlučiti za takav kredit. Iako nezaposleni nisu spremni pokrenuti vlastiti posao, povremeno preuzimaju honorarne poslove (29,3%). Legalizacija postojećih poslova vjerojatno predstavlja posebnu nišu i o njoj bi trebalo voditi računa u novim programima.